

ményese a kollektív tapasztalatnak. A metaforáról etimológiák elemzése során át értekezve teszi plasztikussá azt a gondolatát, hogy a szó közös emlékek jelképeként jön létre, vagyis minden szó eredetileg is metafora, melyek kevés számú alapképletként szinte végtelen számban variálódnak a költői metaforában. Ugyanezt a sémát tételezi a történetiszöveg eljárásaként: alapformaként meglévő cselekményeinket, elbeszéléseinket kompiláljuk, mindig már meglévő fikcióinkat írjuk újjá.

Könnyen felismerhető Borges monomániakusan ismétlődő alapgondolatának variánsa, mely az ismétlődő variációkban hisz a leginkább. Akárcsak korábbi könyv(tár)jelképeivel, *A babilonai könyvtár* vagy a Mallarmé által is népszerűsített könyv-univerzum azonosítással egyben az irodalmi tevékenység mint ábrázolás, mint bemutatás kritikáját is nyújtja. A világ hieroglifikus jellege a költőt a Borges híres könyvcímében szereplő *hacedorként*, a görög szó etimológiáját figyelembe véve poétaként láttatja, akinek mestersege a már meglévő szavakban foglalt képek, történetek újrendezése, melyeknek tárgya a *korábban írtakból* következően természetesen nem lehet más, csak maga az irodalom. (Ford. Scholz László; *Európa Könyvkiadó*, Budapest, 2002)

RADVÁNSZKY ANIKÓ

ÉLET-LECKÉK

Elisabeth Kübler-Ross és David Kessler sikeres írók, akik az élet végével foglalkoznak. Kettejük együttműködéséből és közös gondolkodásukból született ez a könyv, amelyet a Vigilia Kiadó jelentetett meg Kató Eszter tolmácsolásában. Azt tanácsolnám az olvasóknak, hogy vele párhuzamosan forgassák a nálunk is népszerű jehsuita John Powell *Feltétel nélküli szeretet* című munkáját. Ezt is a Vigilia Kiadó gondozta, Kissné Hargitay Emese fordította. A két könyv ugyanis átfogja életünket, létmódunkat, célunkat, amely felé botladozunk, és a véget, amelyre gondolunk, de homályosan látjuk, igazából csak mások halálát éljük át.

Walter Tubbs, pszichológus prózaversét idézi a jehsuita atya: „Nem várom ölötetted kézzel, / hogy a dolgok megtörténjenek velem. / Szándékosan úgy cselekszem, hogy azok / megtörténjenek. // Magammal kell kezdenem, igaz; / De nem szabad magamnál megállnom: / Az igazság kettővel kezdődik.” Az egyik legfontosabb élet-lecke: életünknek, érzelmeinknek másokra úgyszintén irányulniuk kell(ene). Ám napról napra tapasztaljuk, hogy a szeretettel telített élet visszhangtalan. Szembenézünk-e azal a kérdéssel: vajon csak a korszellemet hibáz-

tathatjuk, netán a szívek válságának korát éljük, avagy mi is hibázunk-e? Mi történnék, ha felszabadultan tapasztalnánk meg a szeretetet? — kérdik az élet-leckék alkotói. Válaszuk: Félelem nélküli világban élhetnénk. Ilyen egyszerű volna? Már el sem tudjuk képzelni, milyen az a szorongásmentes világ. Esméléseinktől hűségese kísérőnk a félelem. A szereteteinkért való aggodás. A megélhetés gondjai. Gondolatainkban fölsejlik a bűneinkért sújtó isteni kéz látványa. Háborútól rettegünk. Mindenütt a szeretettől áthalt élet tagadása. A félelem elsődleges szintjén jó szolgálatot tesz, olvasom az élet-leckék között. Szembesülnünk kell vele, eltűnődve, reális-e vagy látszólagos. S az ember tudata peremén hirtelen fölremlik Jézus kérdése: „Miért félték, kishitűek?” Lehet, hogy tényleg a hitünkkel van a baj? Kevés és ingatag? Egyáltalán: abban hiszünk, amiben és akiben hinnünk kellene?

Az igazán izgalmas könyvekről nem illik tartalmi leírásokat, megfogalmazni. Az ilyen művek a léttel, kérdésekkel szembesítenek. S miközben feleleteinket próbáljuk eldadogni, néha a véletlen is segítségünkre siet. E két mű olvasgatása közben lapoztam bele Beney Zsuzsa *A tárgyaltalan lét* című kötetébe, amely az Argumentum Kiadónál jelent meg. A kivételesen szép *Orpheusz vagy Eurydiké* ciklusban bukkantam a következőkre: „Istennel élni. Remélni. A rémek / Közt élni. Nem lemondani. / Nem mondani igent, bárha az álom / Templomában vonszolnak esküvőre.”

„Istennel élni.” Megtalálni és gyakorolni a szeretet teljességét, kompromisszumok és önfeladás nélkül. „A szeretet elsődleges ajándéka az, hogy az ember legőszintébb önmagát ajánlja föl önmaga legőszintébb leleplezésén keresztül” — írja John Powell. Általában azonban ez az igazi őszinteség nem nyilatkozik meg. Látszataink mögé rejtjük, abban a balga hitben, hogy nélküle leszünk igazán szeretetre méltóak. Pedig épp a feltárulkozás rejt magában annak a csodának a lehetőségét, amelynek megnyilatkozását olyan természetesnek éreztük gyermekkorunkban. Az *Élet-leckék* egyik legérdekesebb fejezete szól a játékról, a hétköznapi kis csodák megteremtésének alkalmairól. Amikor például gyerekeinkkel játszunk, rádöbbenünk, hogy a világot egészen új perspektívából látjuk. Nem „fönről”, hanem „lentől”, ahová a fenti világ teremt csodáit. A játék átrendezi személyiségünket, megszabadít szorongásaiktól. „A gyerekek tudják, hogyan kell játszani.” Az iskolai szünetek azt a célt szolgálják, hogy lazíthassanak, „az iskolai munkát szórakozással kell kiegyensúlyozni”. Milyen bölcs meglátás! Nem tudom, a szerzőpáros valamelyik tagja járt-e magyar iskolák-

ban, látott-e riadtan magoló fiatalokat, akiket eszmélésük első pillanatától akadályversenyre készítenek fel, s amikor az első igazi gáthoz érnek, elbuknak, mert hiányzik belőlük a derű, amelyet a játékoság ajándékoz az embernek.

Meggondolható történetet olvashatunk *A szeretet leckéje* című fejezetben, mintha John Powell fejtegetéseinek kiegészítése volna. Egy utaskísérő felhívta a másik repülőgépen szolgáló barátnőjét, s azt az üzenetet hagyta a rögzítőjén, hívja vissza. Ám hiába várta a visszajelzést. Megsértődött, egyre mérgesebb lett. Férje azt tanácsolta, hívja újra, de csak azért sem! Másnap lezuhant a hívott repülőgépe, s a makacs barátnő döbbenetben állapította meg: barátnőjét elzárta szeretetétől. Kevésbé tragikus végkifejlettel számtalanszor történik velünk hasonló. Várnak és nem megyünk. Szeretnének hallani, de nem szólnak. Kényelmesebb visszamaradni és hallgatni, megfélekedve arról, hogy a szeretet kapcsolatban valósul meg.

John Powell könyvében minden rész végén más betűtípussal kiemelve egy-egy olyan megállapítást olvashatunk, amely maga is érdemes arra, hogy elmerengjünk. Idézem az egyiket: „Sok vallási buzdítás úgy hangzik a fülemben, mintha két-három mérfölddel fölébe célozna annak a helynek, ahol a legtöbb ember valójában él.” Ez a két könyv nem ilyen! Az életünkkel szembesítenek, megmutatják azt az utat, amelyen haladnunk érdemes. Azt mondhatnánk, gyakorlati kereszténységről szólnak, ha a mai „tudós” világban e fogalom nem volna megvető legyintéssel kísért. Pedig az egyszerűség nem haszontalan. John Powell könyvéhez egyébként elmélkedésre ugyancsak érdemes fénykép-illusztrációk tartoznak, melyek Lukács Ágota munkáját dicsérik.

Ha érzéseimet, benyomásaimat kellene végzőként megfogalmaznom, újfent Beney Zsuzsát hívnám segítségül: „Nem félni a haláltól, a magánytól. / Nem együtt lenni. Nem szakadni el. / Megérinteni egymást a tekintet / Sugarával. Emlékezni. Maradni.”

RÓNAY LÁSZLÓ

RÓNAY LÁSZLÓ: UNOKÁIM KÖNYVE

Rónay László tudós irodalomtörténész professzort kedves meglepetéssel köszöntötte az Új Ember 65. születésnapja alkalmából: *Unokáim könyve* címmel kiadta az író unoka-témájú írásait, melyek a lap tárca-rovatában jelentek meg az utóbbi években. Persze fordítva is mondhatnánk: Rónay László, a tudós irodalomtörténész professzor 65. születésnapja alkalmából kedves meglepetéssel viszonzta szerettei szűkebb-tá-

gabb körében a jókívánásokat, amikor kötetbe gyűjtve megörökítette és átadta nekik 43 derűs vagy megható, unoka-témájú tárcáját.

A gyermek-album formátumban, Szűcs Édua tündéri karikatúráival gazdagított kötet főszereplője voltaképpen nem a három unoka (Andris, Zsuzsi és Kata), nem is a szülők meg (Ócsi, még csak nem is az egész családot aggódó szeretettel összetartó és finoman irányító nagymama, sőt nem is a kellemes öniróniával ábrázolt, térdfájással és egyebekkel derűsen küszködő, testes nagypapa, továbbá nem a „felhegyi” lakásba vagy a balatonszárszói kertbe tacskóval és anélkül, mosolyogva érkező barátok, szomszédok, ismerősök. Hanem: a jószág.

A jószág Rónay László életének, gondolkodás-módjának és tevékenységének az alapja. Nagypapai szerepkörében is, de ugyanígy tanárként, kollégaként, kutatóként, szerkesztőként, monográfiai vagy újságcikkek írójaként. Rónay László jósága olyan rokontartalmú princípiumokkal határos, mint a szeretet, önzetlenség, segítőkészség, belátás (intelligencia), türelem (tolerancia). Ezek persze évezredes keresztényi erények és kívánalmak, amelyek Rónay Lászlónál is egy felvilágosult, nem-formális keresztény humanizmus szellemkörében jelennek meg; például átfogó magyar irodalomtörténetében (*Erkölc és irodalom*, 1993), a 20. századi magyar irodalomról szóló esszéiben (*Mítosz és emlékezet*, 1977), a magyar spirituális líráról szóló könyvében (*Isten nem halt meg*, 2002), vagy az édesapja, Rónay György emlékezetére szerkesztett kötetben (*A hajós hazatérése*, 2001) és az olyan egyéni monográfiáiban, mint a *Mécs László* (1997) és *Sík Sándor* (2000). Ám kipillantva ebből a szellemkörből, olykor maga is felteszi a kérdést: ha a szellemi vagy a politikai életre nézünk, hová vezetett a keresztényi jámbor szándék, a jóságra vezérlő sok szíves kalauz?

Ez a józan kipillantás — és nyomában a sóhaj — az *Unokáim könyve* kis történeteiből sem hiányzik. De épp e történetek szelíd jóságában rendíthetetlen derűje involválja, erősíti a viszontkérdést: vajon jelenünkben általánosabbnak, divatosabbnak látszó gyűlölködés, áskálódás, önzés, úrhatnamság, tekintetnélküliség, harácsolás hová vezetett? Vajon több-e a gátlástalan törtető és önérvényesítő oldalán a boldog, nyugodt, megelégedett élet, mint emitt, a jóság oldalán? Mint-hogy ez a kérdés és viszontkérdés ma igen széles körben aktuális, jó lenne, ha Rónay László bájos példázat-gyűjteménye a család és a barátok szűkebb körén túl is terjedhetne, sok olvasóra és egyetértőre találva. (*Új Ember*, Budapest, 2002)

SZABÓ B. ISTVÁN